

дискурс окультурює індивідуальність, й у цьому сенсі вона – його породження.

Література:

1. Bell D. The Cultural Contradictions of Capitalism. *Journal of Aesthetic Education*. Vol. 6. № 1/2. Special Double Issue: Capitalism, Culture, and Education. University of Illinois Press, 1972. P. 11-38.

2. Habermas J. The Theory of Communicative Action. Boston : Beacon Press, 1985. Vol. 2. 457 p.

3. Huntington S. P. The Clash of Civilizations? *Foreign affairs. Council on Foreign Relations*. 1993. Vol. 72. № 3. P. 22-49

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-491-0-75>

ДО ПИТАННЯ ПРО ДУХОВНО-РЕЛІГІЙНИЙ БАЗИС УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Татарнікова А. А.

*доктор мистецтвознавства, доцент,
завідувач кафедри мистецтвознавства
та загальногуманітарних дисциплін
Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

Історія української культури, специфіка її національного шляху відродження вказують на те, що форми державотворення (за відсутності монархічно-імперської форми управління) зосереджені на базових принципах духовно-релігійного буття нації, осмисленні етапів її історії в біблійних категоріях, шануванні її святинь та архетипових настанов. Питання про вплив християнської культової традиції на українську культуру та ментальне світовідчуття неодноразово ставало предметом фундаментальних досліджень (зокрема, І. Огієнка, Дм. Чижевського, С. Кримського, В. Личковаха).

Один із фундаторів дослідження історичних шляхів української культури різних часів, науковець, громадський і церковний діяч ХХ століття І. Огієнко визначав сутність поняття «культура» як інтегроване соціальне явище, що тісно пов'язане передусім із релігійними, а також мовними й державотворчими процесами, які в сукупності сприяють відтворенню та зростанню нації. Дослідник констатував, що українська культура

«імплементувала історичні шляхи подолання кризових явищ у національній культурі, зокрема за рахунок досить розвиненого її релігійно-духовного стрижня, що протягом віків запобігав асиміляції та знищенню» [3, с. 55].

Значена ідея дослідника початку ХХ ст. має також перетин і з міркуваннями сучасного дослідника та культуролога В. Личковаха, що констатував: «Враховуючи універсальне значення релігійності в «культурній душі» українства, її поширення на всі горизонти національного світовідношення, вважаємо за можливе говорити про метарелігійність української ментальності. Маємо на увазі духовно-освячене, сакральне ставлення українців до усього в світі, що складає «дім Буття», «життєвий світ нації»» [2, с. 73].

Подібний підхід виявляє особливо гармонійний тонус світосприйняття українця (попри всі складнощі його історичного буття), генеза якого сходить до єднання релігійного та етнічного начал. Питання взаємозв'язку національної культури з духовними запитами є суголосним із висловлюваннями сучасного філософського та культурологічного мислення А. Колодного, який стверджує: «Все це ми маємо сприйняти як факт, якщо прагнемо віднайти в релігії ефективну силу трансформації суспільства, людини, нації. Сама етимологія слова «відродження» засвідчує те, що релігія стане чинником українського державо-, націо- і культурнотворчого процесу лише тоді, коли вона за своїм змістом і формою буде ВІД РОДУ нашого, утверджуватиме людське в людині» [1, с. 4].

Аналіз жанрово-обрядової специфіки численних зразків слов'янського фольклору, з особливою акцентом на епос (билини, думи, історичні пісні), святковий фольклор (колядки, щедрівки) та духовний вірш, засвідчує наявність досить широкого семантичного поля фольклорної «слави»: в епосі йдеться про велику славу героїв, а також про об'єкти слави і поклоніння, серед яких на перший план виходять такі поняття, як «рідна земля», «Батьківщина», «рідний край», «держава». Відповідно, об'єктами хвали стають носії національної ідеї, а також видатні історичні постаті й митці, чия діяльність духовно об'єднує націю.

Дані семантичні показники мають перетин, зокрема, і з християнською богослужбовою практикою та сакральним контекстом «Божої слави», в межах якої об'єктом пошани й поклоніння є передусім Бог та духовний світ. Водночас ця українська славильна традиція поширюється як на той прошарок суспільства, що в певний період найяскравіше репрезентував націю – козацтво, козацьку республіку – феномен «козацької слави» (незмінним атрибутом козацької думи ставало кінцеве «славослів'я» або «славень», що поєднувало у національно-архетипових вимірах земний та небесний світи), так і на славетних представників культури України (іменами Д. Бортнянського, М. Лисенка, Т. Шевченка) духовно-творча діяльність яких фактично виконує функцію єднання нації.

Все це є суголосними і з творчим досвідом багатьох сучасних українських композиторів, зокрема М. Шука, В. Сильвестрова та ін., твори яких відзначені пошуками вселенської Істини, Духовного Спокою, Гармонії, що ґрунтуються саме на стародавніх духовних традиціях національної культури. Таким чином, релігійне «забарвлення» у всій різноманітності його проявів є досить показовим для українського образу мислення, історії української культури, визначаючи тим самим духовно-змістовні настанови творчої діяльності представників українського культурно-мистецького світу минулого та сучасності.

Література:

1. Колодний А. Релігія в контексті духовного відродження України / А. Колодний, Л. Филипович // *Українське релігієзнавство*. 1996. № 2. С. 4-14. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukr_1996_2_3 (дата звернення 10.03.2025).

2. Личковах В. Слов'янський Sacrum – скарбниця Європи : Наукові та публіцистичні праці із славістики, україністики, культурологічної регіоніки. Чернігів : Чернігівській національний педагогічний університет імені Т. Г. Шевченка, 2010. 144 с.

3. Мислович М. Н. Культурологічні наративи у працях Івана Огієнка (митрополита Іларіона). *Вісник національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*. Серія : Філологія. Педагогіка. 2016. Вип. 7 (1). С. 53-59.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-491-0-76>

ПЕРСПЕКТИВИ НООСФЕРНОГО БУТТЯ У ВЧЕННЯХ В. І. ВЕРНАДСЬКОГО ТА П. ТЕЯРА ДЕ ШАРДЕНА: ЕТИКО-АКСІОЛОГІЧНИЙ ВИМІР

Ханжи В. Б.

*доктор філософських наук, професор,
завідувач кафедри філософії, біоетики та іноземних мов
Одеський національний медичний університет
м. Одеса, Україна*

Численні реконструкції концептуального поля ноосфери, започаткованого у вченнях В. І. Вернадського, П. Теяра де Шардена та інших мислителів, здійснюються вже багато десятиліть. Проте згадані